

Berättelsen "Smeden" på www.anhalten.se handlar om min farfars kusin Johan Emil Eriksson. Allmänt som känd som Smen i Röjan var berättelsen ett referat av och hänvisning till vad som skrivits om honom på <http://www.ratansbole.se/>. Den här berättelsen handlar om **Smedens bror Olof Eriksson**.

Tabell 698.		
Torpardottern Anna Olofsdotter, Klaxåsen	f. 1858 16/8	d. 1884 16/3
Barn u.ä.		
Olof Eriksson	f. 1879 17/9	
Johan Emil	f. 1881 3/11	
		se tab. 433.
		Vistas hos OI.Olsson Rätan. Utfl. till Sveg 1892. Vistas hos morbror Olof i Klaxåsen.

Erik* Jonsson Född Långbacken 1853-07-08 i Östmark (S). Död Knätten 1940-10-09 i Sveg (Z).	
Särbo (Fästekvinna) 1876-06-04 i Östmark (S).	Marit* Nilsdotter Född 1836-02-21 i Östmark (S).
Nils Johan Eriksson Född Kullarne 1876-04-15 i Östmark (S). Död Norrgården, Östmark 2:5 1963-06-06 i Östmark (S).	
Utom äktenskap	Anna* Olofsdotter ▲ Född Klaxåsen 1858-08-16 i Rätan (Z). Död Klaxåsen 1884-03-16 i Rätan (Z).
Olof* Eriksson Född Klaxåsen 1879-09-17 i Rätan (Z). Död Skällarim 1966-11-28 i Jokkmokk kbfd (BD).	
Johan Emil* Eriksson Född Klaxåsen 1881-11-03 i Rätan (Z). Död Rätansbyn 1972-02-08 i Rätan (Z).	
Utom äktenskap	Fredrika Katrina* Olofsdotter Född 1870-09-24 i Sveg (Z). Död 1926-06-02 i Sveg (Z).
Anna* Maria Eriksson Född Överberg 21 1888-06-26 i Sveg (Z). Död Ytterberg 1964-12-16 i Sveg (Z).	
Edvard* Eriksson Född Överberg 21 1890-12-12 i Sveg (Z). Död Överberg 1891-01-20 i Sveg (Z).	
Edvard Leander Eriksson Född Överberg 21 1892-06-12 i Sveg (Z). Död Röjan 1972-11-03 i Rätan (Z).	
Agneta Elina Eriksson Född 1898-04-03 i Sveg (Z). Död 1918-05-03 i Sveg (Z). ►	
Karl Johan Eriksson Född Överberg 1900-12-29 i Sveg (Z). Död Överberg 1972-07-28 i Sveg (Z).	
Otto Ferdinand Eriksson Född Överbergsknätten 1909-10-18 i Sveg (Z). Död Ringvägen 2000-01-03 i Sveg (Z). ►	
Edit Karin Eriksson Född Överbergsknätten 1915-03-22 i Sveg (Z). Död Ringvägen 1998-08-28 i Sveg (Z).	

Som framgår av ovan så berättar Axel Grindes tabell i "Släkter i Rätan 1695 – 1900" inte allt om **Olofs** familj. Efter att ha plöjt allmänna handlingar är det först i en husförslängd i Sveg och i hans fars bo-uppteckning som jag finner noteringar som inte motsäger att Erik Jonsson från Östmark är hans biologiska far. **Olofs** far lämnar barn och fästekvinna i Värmland av skäl jag inte känner till. Det kan vara så enkelt att han sökt utkomst för sin familj genom att arbeta i de jämtländska skogarna. Han kan temporärt ha återvänt en eller flera gånger till födelsebygden men av det syns inget i kyrkböckerna. Han noteras som officiellt inflyttad i Rätans socken i december 1883. Om Marit Nilsdotter anmärks i fler än en notering i husförhörslängder i Östmark, Rätan och Sveg att hon är "kyrkotagen såsom drängen Erik Jonssons från Östmarks hustru den 4/6 1876". Med hänvisning till 1:a Timotheosbrevets andra kapitel, 15:e versen ansåg vissa kyrkofäder att en kvinna efter förlossning för sin hälsas skull borde stanna hemma 40 dagar från kyrkan. Lämnad av Erik ser jag inga försök från Marits sida att annullera avgivet löfte. Hemmanägardottern stannar på sin gård och får inga fler barn än Nils Johan.

Det finns en man i hennes liv men han dör 1900. Några år efter detta återvänder sonen med fru och barn från ett liv i Norge. Marit lever resten av sitt liv tillsammans med sin sons familj och avlider i anslutning till prästgården i Östmark den 27 januari 1929.

I berättelserna om Johan Emil skrivna av någon i Böle anges att hans och **Olofs** mor Anna Olofsdotter dog i barnsbörd. Jag kan inte finna några som helst noteringar om detta i Rätans kyrkböcker. Kan det vara så att uppgiften är hämtad från Nils Sundkvists *"Boplatser och människor i sörbyarna i Rätan"*? Där skriver han att *"Anna blev sammanboende med värlänningen Erik Jonsson. De fick två söner, men Anna dog i barnsbörd när tredje barnet skulle födas 25 år gammal. Även barnet dog. Hon efterlämnade då de små sönerna **Olof** och Johan Emil. Fadern flyttade till Överbergsknätten i Sveg. Sonen **Olof** blev fosterbarn hos sin moster Gertrud Göransdotter och hennes man å Rätan 2. Han växte upp där och var sedan i byarna häromkring men flyttade slutligen till Norrbotten."*

Olofs liv tar en annan bana än lillebror Johan Emils. Följande är vad jag hittar i de allmänna handlingar som Nils Sundkvist av någon anledning undvek att ta del av och/eller referera till.

1879

Olof föds i Klaxåsen onsdagen den 17 september. Han döps fyra dagar senare av komminister Jonas Immanuel Scherdin som även var författare. Han skrev 1887 under pseudonym *"Bort med cellfångelserna!"* **Olof** anges vara oäkta och Erik Jonsson tar inte på sig faderskapet med en notering i vare sig födelse- och dopboken eller i husförhörslängden omfattande året. Bristen på anteckningar gäller även lillebror Johan Emil.

1883

Erik Jonsson noteras, i husförslängden som omfattar åren från 1881 till 1892, som inflyttad från Östmark den 29 december. Uppgiften om Erik står på en egen rad och fortsatt ingen notering om att han är far till **Olof** och Johan Emil.

1884

Olofs mor, **min farfars faster**, avlider den 16 mars. Ingen anteckning om ett barn eller dödsorsak finns i död- och begravningsboken. I husförhörslängden antecknas endast datumet. Begravning förrättas den 6 april.

Utan att exakt datum anges så står det i husförhörslängdens kolumn för *"Frejd och särskilda anteckningar"* att **Olof** *"vistas hos torp Ol. Olsson i Rätansbyn"*. Att Olof vistas i sin mosters hushåll noteras aldrig i husförhörslängden för Rätansbyn. Däremot finns en motsvarande anteckning avseende Johan Emil och den anger att han vistas hos **min farfars far** Anders Olofsson i Klaxåsen.

1888 - 1892

Under perioden får **Olof** tre halvsyskon. Edvard "den förste" överlever endast lite mer än en månad. Erik är aldrig noterad bosatt där dessa tre barn föds och fostras.

1892

Den 29 december flyttar **Olof** till Sveg. Tretton år gammal följer han Erik till Överbergsknätten. Jag undrar om de följdes åt i vintermörkret. Om det var -5° C i Uppsala det dygnet var det nog kyligare på gränsen mellan Jämtland och Härjedalen. Erik är obefintlighetsregistrerad i Rätan en månad innan

den 29/12. Den anteckningen spelar rimligtvis en mindre roll när han rimligtvis spenderat majoriteten av sin tid i och omkring Överberg sedan Anna gått bort. Jag noterar att prästen skriver att han är "ej ledig" vilket betyder att det finns hinder för honom att ingå äktenskap. Han betraktas med andra ord som gift med sin värmländska. **Olof** och Erik är noterade i husförhörslängden för Knätten 2.

1893 - 1895

Jag tolkar husförhörslängderna som att **Olof** och Erik alternerar mellan ett boende i Överberg och ett i Överbergsknätten. Enligt vad som antecknas vistas de aldrig i samma hushåll som **Olofs** halvsyskon och deras mor Fredrika **Katrina** Olofsdotter.

1895 - 1900

Olof anges som skogsarbetare och han fyller 21 år 1900. Han kallas in för mönstring och noteras i inskrivningslängden för Jämtlands fältjägarregemente, Bergs kompani. Mönstringen innebar att **Olof** mättes, vägdes och i övrigt undersöktes och befanns duga för militärtjänstgöring.

1900 - 1912

Olof är fortsatt skriven i Knätten 2. I husförhörslängdens anmärkningskolumn har det antecknats: "Vistas i Handsjön i Rätan". Erik har 1904 flyttat till Knätten 2. Här antecknas han i samma hushåll som fyra av **Olofs** halvsyskon och deras mor. En sjunde familjemedlem, Johan Emil, har anslutit från Rätan i december 1907. Om honom har antecknats: "behäftad med fallandesot". De som helt eller delvis tecknat Johan Emils historia nämner inte att han var epileptiker. Om han nu var det kanske det kan vara en del av förklaringen till de olyckor han och hans verksamhet drabbades av.

1912 - 1914

Olof är nu skriven i Knätten 1. Han finns inte i samma hushåll som Erik och den nu utökade skaran av halvsyskon. **Olof** flyttar i april 1914 till Idre i Dalarna. Johan Emil lämnar Knätten för Klaxåsen i slutet av februari 1921. Kan det vara epilepsin som är anledningen till att han i Rätan antecknas vara frikallad från militärtjänstgöring.

1914

Olofs destination i Idre är Grötholen. När jag jämför ut- och inflyttningsdatum tar "resan" honom drygt nio veckor. Han blir inte gammal här utan finns noterad på ospecificerad plats i Idre by i november samma år.

1920

I Idres husförhörslängd noteras **Olof** som "obefintlig" om än inte i obefintlighetsboken. Anledningen till detta förhållande är rimligtvis följande: "**Olof Eriksson, kallad 'Knätten' från Knätten, Svegs s:n, har 20/11 av fjärdingsmannen i Tännäs anhållits för därstädes förövad inbrottstöld (26 st. nät), men har i ett obevakat ögonblick lyckats rymma. Eriksson, som är misstänkt för bl. a. renstöld samt stöld av 30 st. nät och som synes vara en fräck inbrottstjuv, beskrives vara omkr. 40 år gammal, medellång, smärt och mager, med blekt ansikte, mörkt hår och mörka mustascher; var vid avvikandet iklädd brunaktig kavaj, blå blus, gråaktiga byxor, remkängor och sv. Slokhatt; samt uppehåller sig sannolikt i någon skogsby eller nybygge i fjälltrakterna inom Linsells, Idre eller Hede s:nar. Han torde efterspanas, vid anträffandet häktas och införp. till kronohäktet i Östersund samt medd. sändas landsf. Mattsson i Tännäs distrikt adr. Funäsdalen, vilken begärt efterlysningen."**

Detta är den första men inte den sista gången **Olof** finns med i polisens underrättelser. Jag spekulerar inte i anledningen för jag har ingen information om hans levnadsvillkor från den stund han som barn lämnade Klaxåsen.

"Den efterlyste skogsarb. Olof Eriksson, kallad 'Knätten', född 17/9 79 i Rätan och hemmah. Idre s:n häktades 4/12 på begäran av landsfiskalen i Tännäs distrikt samt införp. 5/12 till straffängelset i Falun för undergående av rannsakingen ang. omn. Inbrott; enl. medd från landsf. Nilsson i Särna distrikt." Det framgår inte av polisunderrättelserna i vilken ordning landsfiskalerna i Särna och Tännäs misstänkt och efterlyst Olof. Det är inte orimligt att anta att han utfört sina gärningar i både Härjedalen och Dalarna. Infångandet torde ha skett i Dalarna då det omedelbart bär av till residensstaden.

1921

Gränslös på fler än ett sätt blir **Olof** till sist i Hede tingslags häradsrätt dömd för sina brott. Av det sluter jag mig till att majoriteten av eller hans senare gärningar utförts i Tännäs församling. Domen faller den 3/1 för "1:a resan inbrottstöld till 4 mån, straffarbete samt att böta 50kr. för skadegörelse och 50 kr. för olaga jakt." **Olof** frigges från kronohäktet i Östersund den 13/5.

1922

Arbetaren Anders Gustaf Johansson från Stora Skedvi Sätters kommun i Dalarna flyttade i mitten av april 1915 till Handsjön nr 3 i Rätans socken. Under 1921 flyttar han till Rätansbyn nr 8. Där anmäler han att någon mellan **3 och 14 september** bestulit honom på två premieobligationer. Värdepappren uppgav han att ha förvarat i ett olåst skrin under en säng i sin bostad.

"För tillgreppet misstänkes ... **Olof Eriksson, 'Knätten', vilken under bemälda tid logerat hos den bestulne.**" Landsfiskalen i Rätan Per Lundegren (bilden till höger) vill att **Olof** ska "efterspanas, anhållas och höras."

"... avbildade **Olof Eriksson, 'Knätten', från Idre häktades 3/10** samt förklarades vid rannsaking **16/10** inför Särna och Idre tingsl häradsrätt saker till 2:a resan inbrottstöld och hänvisades för fortsatt rannsaking till Svegs doms häradsrätt för inom Svegs s:n förövad stöld enl. medd. från landsf. Nilsson i Särna distrikt."

Den **13/11** dömdes **Olof** av Bergs tingslags häradsrätt "för å olika tider och ställen delvis medelst inbrott förövad stöld till 1 års straffarbete." Han börjar avtjäna sitt straff på centralfängelset i Härnösand den **16/11**. Jag noterar att han fortfarande är skriven i Idre om än inte i obefintlighetsboken. Hade då inte Olof något att säga om det som hänt? På nästa två sidor går att läsa delar av rättegångsprotokollet från Bergs tingslags häradsrätt.

Den 13 november 1932.

För fortsatt rannsaking skulle hävisas till Bergs tingsläge
Häradsvett ~~utskottet~~ för lönerna sagda Häradsvetta
Åsvarja beväringen stöld så hade efter en slutgiltig förhållande
till Domhavanden till Bergs tingslag givet meddelande rannsaking
med den häktade utsetta att hållas hästades denna dag kl.
1 a.m.

Då en målet å utsett tid till handlingning företogs inställ-
de sig som åklagare landfiskalen i Sjötans distrikt Per Lundgren
varjante den häktade under bevakning förhållades.

Som den häktades biträde anmälde sig distriktssekreterare
vid Statens Järnvägar s.o. hovrättsnotarien Thorsten Råde i
Östersund.

Åkl. förvalde att han förde talan mot den häktade för olov-
ligt tillgrupp av tvänne Svenska Statens Premieobligationer år
1918 värdena å 50 kr. från arbetaren G. Johansson i Sjötans kyrkoby.

Hörd i saken berättade Eriksson, att han innefatt hos målsägare
den några dagar under sistlidne september månad. Vid något till-
fälle under denna tid hade målsäganden visat Eriksson två obliga-
tioner av oaförklarade slag, som han hade förvarade i en oläst
blocklida stående under sin säng. Eriksson som varit sakring
på landsbygden i avsikt att skaffa sig arbete och saknade medel
till sitt uppehälle, hade en dag på målsäganden varit ute tagit
från lädan från sin plats och tillgripit oavklarade obligationer,
varefter han svikit.

Obligationerna hade han tänkt sig att så fort som möjligt
avyttre men icke hunnit med detta.

Åkl. vittnade att ifrågakomma blocklida varit oläst ~~svikt~~

Den 13 november 1922.

att målsäg. återfått obligationerna.

Den häktade förklarade sig icke ha något vidare att anföra

Den häktades rättegångsbiträde sade sig icke kunna ^{se} förvisa någon annan förvillrande omständighet än den att Eriksson varit utan medel samt begärde 100 kr. i ersättning för sin inställelse och biträde.

Jäml. överlämnade härpå till Rättens prövning under yrkande om ansvar å den tilltalade efter lag.

Efter särskild överläggning avkunnade Hovrättsrätten i den häktades närvaro följande:

V E R D I G.

Enär häktade Eriksson genom eget erkännande är lagligen förvannan att någon dag i september månad 1922 hava från C. Johansson i Rätans kyrkby öfvilist tillägnat sig två st. Svenska Statens premieobligationer till ett ostredigt värde av tillhops 100 kr;

ty och som Eriksson, vilken förut undergått bestraffning för första resan medelst inbrott försvad stöld,

delvis av ¹100 kr och idre tingulags Rätt den 10 sistl. okt. jämli. 30 kap. 4 § 4 mom. och 7 och 14 § 3.1. förklarats sakar till sin resan medelst inbrott begången stöld dels av

Svege tingulags Rätt d. 30 samma okt. jämli. 30 kap. 1 § . 4 § 4 mom. samt 5, 7, 9 och 14 § 3.1. förklarats förfallen till ansvar för andra resan inbrott samt å särskilda tider och ställen delvis medelst inbrott begången stöld.

1923

Den **17/1** överförs **Olof** till obefintlighetsboken i Idre. En tämligen korrekt åtgärd då han frigges i Härnösand den **16/11**. Fortsättning öppnar för att Olof nu direkt börjar ett nytt liv i Västernorrlands län. Kanske var han "hem" till Idre och vände för i flyttlängden för ...

... 1924 ...

... anges att han den **12/6** flyttar till Graninge socken. Vi får mest troligt aldrig veta om Olof tog en omväg från fängelset till Dalarna eller om anteckningarna endast var administrativa åtgärder. Kanske var han tvungen att vistas i närheten av Härnösand eftersom han verkar vara villkorligt frigiven ytterligare ett år.

1924 - 1933

Olof är under dessa år skriven på följande platser. Vällingsjö i Graninge socken från juni 1924 till november samma år. Färden går sedan vidare åt sydost och Käckelbäcken i Viksjö socken där han stannar till slutet av mars 1925. Var han befinner sig vår och sommar 1925 vet jag inte men från i mitten av september har han tagit sig norrut till Västertorp i Ytterlännäs socken. Det blir hemvist fram till maj 1927.

Under **Olofs** tid i Västertorp avlider hans i Sveg födda halvsyskons mor. Om hon någonsin var en "mor" för **Olof** får jag inte veta. Katarina Olofsdotter en dotter utan officiell far dör av lungshot på sommaren 1926 innan fyllda 56 år. Aldrig noterad som hustru eller mor utan alltid dotter, piga eller hushållerska.

Olof lämnar Västertorp med riktning sydväst och hamnar i Rigåsen i Lidens socken. Här stannar han enligt kyrkböckerna till slutet av november 1933. I slutet av 1933 finns han i Jokkmokk

1934 - 1936

Jag hittar **Olof** först skriven i Kyrkostaden Jokkmokks socken. Senare i perioden enbart "å församlingen skriven".

1937 - 1945

Jag vet inte var **Olof** håller till under denna period. Det är krig och om han inte är frikallad på grund av sin ålder kan det inte uteslutas att han är inkallad eller håller sig undan.

Den 9 oktober 1940 avlider Erik Jonsson. Vare sig **Olof** eller Johan Emil är närvarande vid bouppteckningen, inte heller deras värmländske halvbror. Netto finns enbart skulder i dödsboet vilket Anna, Evert och Otto tillsammans och på plats kan konstatera. Ingen av barnen verkar ha bott med honom eller i närheten de två åren innan dödsfallet eftersom majoriteten av skulden är obetalda kostnader för hans inhysning i Överbergsknätten.

1946 - 1949

Enligt folkräkningsuppgifter är **Olof** bosatt i Tjåmotis. En plats två tredjedelsväg från Jokkmokk mot Kvikkjokk efter Lilla Luleälvs dalgång.

1957 - 1966

Frida Berg (1912 – 1993) med adress i Koskats, Voullerim har **Olof** som en av sina inackorderade från 25/1 1957 till 31/12 1965.

Innan beslutet om "placeringen" hos Frida har **Olof** ett samtal med kommunens socialombudsman. Efter mötet skriver denne ett brev till **Olof**, daterat 21/1 1957, med bland annat följande innehåll: "*Ni nämnde något om att Ni skulle kunna få resa till släktingar och bo hos dem. Det är möjligt att Ni skulle kunna erhålla hjälp till resan av socialvården om Ni bestämmer er för att resa till dem och har garanti på att Ni få hos dem.*"

Socialombudsmannen skriver 15/10 1960 även ett brev till Johan Emil: "*Herr Johan Emanuel Eriksson, Box 17, Röjan. Har i dag besökt Eder broder **Olov** Eriksson, Skällarim Mattisudden och uppgav han till undertecknad att han fått ett brev från Eder och i brevet ha Ni uppgivet att Ni önskade att han skulle komma till Eder, när Ni avvecklat Eder rörelse. **Olov** Eriksson antog att det skulle bli nästa sommar. I egenskap av socialombudsman för socialvården får jag härmed efterhöra huruvida det är riktigt vad Eriksson uppgivet. Olov Eriksson har tidigare varit rätt så begiven på alkoholhaltiga drycker. Under den senaste tiden har Eriksson skött sig utan anmärkning.*"

Socialnämnden får inget svar på sin fråga om flytt av **Olof** till Jämtland. Vilken form och omfattning av kontakt hade bröderna under **Olofs** tid i Jokkmokk och innan? En fråga svår att få svar på om det inte efter Johan Emil finns brev bevarade. Det blev ingen flytt till lillebror för **Olof**. Kan det ha berott på konvalescensen efter Johan Emils olycka i augusti 1959? Var det ett repeterat kommunicerat önsketänkande från **Olofs** sida som fick socialombudsmannen att skriva sitt brev? Jag misstänker att

socialnämnden inte blivit ledsna om **Olof** flyttat söderut. På mottagarsidan fanns det kanske "släktingar och bekanta" som inte kände sig motiverade att få **Olof** inneboende i Röjan?

Frida orkar inte med sina "gubbar" sedan hennes man Albin avlider på hösten 1965. Det var inte ett lätt åtagande de sista åren. I en journalanteckning från socialnämnden går att läsa: "*Då Eriksson numera är mycket svårskött och sjuklig beslöt nämnden höja ersättningen med 5 kronor per dag fr o m 1/9 1962.*"

Var Olof lever fram till 28 november 1966 framgår inte av socialnämndens anteckningar. Riksarkivet kan inte finna att det upprättats en bouppteckning eller motsvarande. Cirkeln slöts inte för **Olof** och jag förmodar att han vilar någonstans i Jokkmokks kommun.